

Sp. zn. 6943/2021/VOP/EH
Č. j. KVOP-30087/2022
Datum 16. května 2022

Vážená paní A.,

uzavřel jsem šetření postupu České správy sociálního zabezpečení (dále také „ČSSZ“) ve věci zamítnutí Vaší žádosti o invalidní důchod. V podnětu byla zpochybněna správnost postupu při vyřizování žádosti, stanovené datum vzniku invalidity i započtená doba důchodového pojištění.

Po prošetření věci jsem dospěl k závěru, že ČSSZ pochybila, když rozhodla o Vaší žádosti o invalidní důchod, aniž zjistila stav věci, o němž by nebyly důvodné pochybnosti, konkrétně nezhodnotila Vámi označenou a doloženou dobu pojištění z titulu péče o dítě do 4 let, současně rozhodla v situaci, kdy nebyl řádně odůvodněn posudkový závěr o stanoveném datu vzniku invalidity. Své pochybení ČSSZ v průběhu šetření napravila zajištěním konání mimořádné kontrolní lékařské prohlídky, při které byl již vyhotoven posudek o invaliditě splňující požadavek úplnosti a přesvědčivosti posudkových závěrů, jakož i vydáním rozhodnutí o přiznání invalidního důchodu na základě zhodnocení označené doby důchodového pojištění a poskytnutím doplatku důchodu za období od data jeho přiznání.

Z podnětu vyplynulo, že ČSSZ zamítla rozhodnutím ze dne 12. ledna 2021 Vaši žádost o invalidní důchod, přestože jste byla posudkem o invaliditě Městské správy sociálního zabezpečení Brno (dále také „MSSZ“) ze dne 13. července 2021 uznána invalidní pro invaliditu třetího stupně od 1. června 2020. Dle posudku byl Váš zdravotní stav dlouhodobě nepříznivým v důsledku hraniční poruchy osobnosti a způsoboval pokles Vaší pracovní schopnosti o 70 %. Splnila jste tedy podmínku invalidity. Podle rozhodnutí ČSSZ jste ale nesplnila podmínku získání potřebné doby pojištění. Z jeho odůvodnění vyplývá, že jste v rozhodném období 10 let před vznikem invalidity měla získat pouze 1 rok a 149 dnů pojištění namísto 5 let a totéž i v období 20 let před vznikem invalidity (namísto potřebných 10 let).

Proti zamítnutí žádosti jste podala dne 8. března 2021 námitky. V nich jste zpochybnila datum vzniku invalidity, nezapočtení doby péče o Vašeho syna do 4 let jeho věku coby doby důchodového pojištění, namítala jste i procesní pochybení úřadu. ČSSZ však Vaše námitky rozhodnutím ze dne 26. března 2021 zamítla z důvodu jejich opožděného podání.

Z podnětu dále vyplynulo, že jste dlouhodobě v péči psychiatrické ambulance, byla jste i opakovaně hospitalizována. To je zřejmé i z posudku o invaliditě MSSZ ze dne 13. července 2020, který uvádí „anamnéza závislostních a psychických potíží letitá“. Posudek odůvodnil třetí stupeň invalidity, avšak vznik invalidity k datu 1. června 2020 neodůvodnil jinak než odkazem na poslední psychiatrický nález. Popsal přitom Váš tehdejší zdravotní stav, nikoli již dopad Vašeho zdravotního stavu na Vaši pracovní schopnost v předchozích letech, přestože zmiňoval letité psychické potíže a trvalý ambulantní psychiatrickou léčbu, jakož i hospitalizace. Konstatoval pak pouze, že Vaše sociální a pracovní prognóza je nepříznivá.

Z přiloženého lékařského nálezu psychiatrické ambulance X., s. r. o., ze dne 2. dubna 2020 přitom vyplývalo, že se zde léčíte od dubna 1996, tehdy pro anxiózně depresivní symptomy. Nález zmiňoval závažnou zátěž a trauma v dětství, poruchy v interpersonálních vztazích, sklony k impulzivnímu jednání a sebevražedné pokusy vázané na stresovou zátěž. Uváděl mimo jiné hraniční poruchu osobnosti, afektivní nestabilitu, střídání anxiózně depresivních symptomů, zhoršenou maladaptabilitu, poruchy v sociálních vazbách a pracovních povinnostech, častou inklinaci ke zneužívání návykových látek, poruchu přizpůsobení v zátěžových životních situacích, smíšenou úzkostně depresivní symptomatiku se záchvaty panické poruchy.

Jelikož je vznik invalidity objektivně existujícím stavem, posuzující posudkový lékař je povinen postupovat při posuzování v souladu s požadavkem zákonnosti, zákazu svévole a zásady materiální pravdy. Tento postup se pak promítá v úplnosti a přesvědčivosti posudku o invaliditě. Posudkový závěr o invaliditě a datu jejího vzniku musí být v posudku vždy řádně odůvodněn. Zjistil jsem však, že posudkový závěr týkající se vzniku Vaší invalidity uvedený v posudku o invaliditě ze dne 13. července 2020 dostatečně odůvodněn nebyl. ČSSZ přitom na základě tohoto posudku rozhodla o Vaší žádosti o invalidní důchod.

Vzhledem k typu zdravotního postižení, pro které jste byla uznána invalidní, a vzhledem ke skutečnostem, ze kterých vyplývalo, že Vaše pracovní schopnost jím mohla být zásadně ovlivněna již v předchozím období, jsem považoval za potřebné, aby došlo k posouzení správnosti stanoveného data vzniku invalidity a k jeho podrobnému odůvodnění. Jelikož rozhodnutím ze dne 12. ledna 2021 došlo k zamítnutí Vaší žádosti z důvodu chybějící doby důchodového pojištění, považoval jsem za nutné prověřit i správnost započtené doby pojištění.

Za účelem přešetření postupu orgánů sociálního zabezpečení byla v rámci mého šetření vyžádána součinnost vedoucí oddělení stížností ČSSZ. Z jejího vyjádření vyplynulo následující. ČSSZ po provedené recenzi Vašeho případu dala pokyn k provedení mimořádné kontrolní lékařské prohlídky invalidity. Ta měla být zaměřena na posouzení vzniku Vašeho dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu a na posouzení, zda vznik invalidity nemohl být stanoven dřívějším datem, a na přesvědčivé odůvodnění stanovení vzniku invalidity.

ČSSZ současně uvedla, že jste dne 4. srpna 2021 podala žádost o vydání nového rozhodnutí o invalidním důchodu podle ustanovení § 56 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, s přihlédnutím k době péče o dítě v období od 5. února 2010 do 4. února 2014. Slíbila, že mě bude informovat o výsledku řízení.

Mimořádná kontrolní lékařská prohlídka se konala dne 16. února 2022. Pro její účel byla k dispozici úplná zdravotnická dokumentace z Vaší ambulantní psychiatrické léčby a též zdravotnická dokumentace z Vašich hospitalizací. Posudková lékařka MSSZ se v nově vypracovaném posudku o invaliditě již velmi podrobně věnovala odůvodnění výsledku posouzení, k němuž dospěla. Popsala zde vývoj Vašeho zdravotního stavu a ze svého odborného hlediska hodnotila jeho dopad na Vaši pracovní schopnost. Po jeho posouzení stanovila datum vzniku Vaší invalidity opětovně dnem 1. června 2020. V několikastránkovém posudku se však již zabývala důkladně i obdobími před tímto datem.

Na podkladě prostudování zdravotnické dokumentace posudková lékařka v posudku uvedla, že Vaše sledování na psychiatrii bylo letité, zprvu však bez dopadu na pracovní zapojení. Zmínila Vaši léčbu na psychiatrii pro úzkost a podráždění, nadužívání marihuany, snahu o abstinenci, probírání partnerských vztahů a závislostní problematiky, též Vaše zapojení do pracovního procesu v několika zaměstnáních. Popsala rovněž Vaši léčbu

i Váš návrat do zaměstnání po rodičovské, problémy s nadužíváním alkoholu, Vaše sebepoškozování i léčbu bolestí zad. V závěru posudku pak konstatovala postupný rozvoj deteriorace a deprivace osobnosti (pozn. postupně progredující poškození a narušení osobnosti), v roce 2019 pak zhoršení neurologických subjektivních obtíží a od roku 2020 zhoršení i na podkladě záchvatů popisovaných jako epilepsie, latentní tetanie vs. psychicky provokované s nárůstem závislosti na Rivotrilu a opětovně s abusem alkoholu, nyní dle hospitalizace i zhoršení organicity (pozn. příznaky postižení mozku, centrální nervové soustavy nebo jiných tělesných postižení). Na podkladě uvedeného lze tedy dle posudkové lékařky hodnotit od lékařské zprávy, kdy jste byla hospitalizovaná s objektivizovanou somnolencí (jeden ze čtyř stupňů poruch vědomí), tedy od 1. června 2020, pokles pracovní schopnosti již odpovídající nárůstu neurologické problematiky. Za hlavní příčinu označila duševní poruchu vyvolanou psychoaktivními látkami a od června 2020 i s poškozením funkce některých orgánů (zde neurologická problematika).

Posudková lékařka shrnula, že: „*Jde o poruchu osobnosti, která na podkladě letité problematiky závislosti progreduje. Nyní jde již o stav s progredujícím sociálním selháním a výraznou společenskou degradací. Hodnoceno tedy v položce porucha osobnosti, zprvu jako osobnost anomální s disharmonickými postoji a chováním (kapitola V, položka 7a, 5–10 %), postupně jako středně těžké postižení s podstatným narušením společenského fungování, s maladaptivním chováním a opakovanými situačními dekompenzacemi (položka 7b stejné kapitoly). Vzhledem k absenci závažnějších postižení neurologického či interního (neurologický nálezn z roku 2019) stav ještě v roce 2019 hodnocen spodním pásmem procentní míry poklesu pracovní schopnosti, tj. 30 %. Zdravotní stav neodpovídal žádnému stupni invalidity. Následně pak subjektivně popisuje opakované záchvaty s poruchou vědomí bez objektivizace, ta až během hospitalizace 31. května – 1. června 2020, což stanoveno jako datum vzniku invalidity. Lze pak hodnotit již jako těžké postižení osobnosti provázené jiným závažným postižením (položka 7c kapitoly V). Další vývoj dle ambulantních zpráv s postupnou progresí, a tedy další kontrolní lékařská prohlídka nestanovena.*“

Posudková lékařka stanovila od uvedeného data vzniku invalidity jako rozhodující příčinu Vašeho dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu s nejvýznamnějším dopadem na pokles Vaší pracovní schopnosti zdravotní postižení uvedené v kapitole V (duševní poruchy a poruchy chování), položce 7c přílohy k vyhlášce č. 359/2009 Sb., o posuzování invalidity, tedy zdravotní postižení zařazené pod položku porucha osobnosti ve fázi těžkého postižení, pro které stanovila míru poklesu Vaší pracovní schopnosti 70 %. Tento pokles pracovní schopnosti odpovídá invaliditě třetího stupně.

Považuji za vhodné uvést, že zjištění určitého zdravotního postižení není automaticky důvodem vzniku invalidity nebo jejího trvání. Vždy záleží na dlouhodobém charakteru zdravotního postižení posuzované osoby k určitému datu a na tom, jaký je jeho dopad na její pracovní schopnost. Rozhodující zdravotní postižení tak musí nejprve způsobovat dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav posuzované osoby.¹ A až když tento zdravotní stav způsobí pokles pracovní schopnosti nejméně o 35 %, lze podle zákona o důchodovém pojištění konstatovat vznik invalidity.

1 Dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav je takový zdravotní stav, který omezuje tělesné, smyslové nebo duševní schopnosti posuzované osoby významně pro její pracovní schopnost, pokud trvá déle než jeden rok nebo podle poznatků lékařské vědy lze předpokládat, že bude trvat déle než jeden rok.

Musím zdůraznit, že v rámci šetření mi nepřísluší odborné medicínské posouzení věci. Nemohu proto posoudit, ke kterému datu jste se stala invalidní a ve kterém stupni. K tomu nemám zákonné kompetence ani odborné medicínské znalosti. Hodnotím tak toliko postup orgánů sociálního zabezpečení při vyřizování žádosti o invalidní důchod. K věci proto uvedu pouze, že posudek o invaliditě vypracovaný v rámci konání mimořádné kontrolní lékařské prohlídky dne 16. února 2022 již splňuje požadavek úplnosti a přesvědčivosti posudkových závěrů. Posudková lékařka MSSZ v něm popsala na základě Vaší lékařské dokumentace podrobně a dostatečně přesvědčivě, ke kterému okamžiku jste se dle jejího odborného posouzení stala invalidní. Z tohoto hlediska proto již nemám důvod požadovat po úřadu další opatření v této věci.

Zákon o důchodovém pojištění stanoví pro vznik nároku na invalidní důchod kromě podmínky invalidity i podmínku získání potřebné doby pojištění. Ve Vašem případě ČSSZ při rozhodování o Vaší žádosti o invalidní důchod v lednu 2021 chybně nezapočetla dobu Vašeho důchodového pojištění z titulu péče o dítě ve věku do 4 let. Učinila tak až dodatečně na základě Vaší žádosti ze dne 28. července 2021 doručené jí dne 4. srpna 2021, ve které byla upozorněna na tuto skutečnost. Po novém posouzení Vašeho zdravotního stavu a zohlednění chybně nezapočtené doby pojištění Vám rozhodnutím ze dne 24. ledna 2022 přiznala invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně od 1. června 2020 v částce 4 260 Kč měsíčně. Současně Vám poskytla doplatek důchodu za období od data jeho přiznání, tedy od 1. června 2020 do 9. února 2022.

Tím napравила pochybení, jehož se dopustila při svém rozhodování v lednu 2021. Ze spisových podkladů je zřejmé, že jste později zhodnocenou dobu důchodového pojištění označila již v předchozí žádosti a doložila ji rodným listem syna a svým čestným prohlášením. ČSSZ ji přesto nezapočetla a v odůvodnění rozhodnutí ze dne 12. ledna 2021 s odkazem na ustanovení § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění uvedla, že k výchově dítěte nelze přihlídnout, protože osobní péče o dítě trvala po dobu kratší 10 let. Chybně tak na Váš případ aplikovala ustanovení upravující jinou situaci, konkrétně kdy je splněna podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod. Splnění této podmínky má vliv na důchodový věk ženy. Na zhodnocení doby pojištění z titulu péče o dítě do 4 let věku se však toto ustanovení nevztahuje. K odepření započtení Vámi označené a doložené doby pojištění tak tehdy došlo v důsledku pochybení úřadu.

Řízení o dávkách důchodového pojištění upravuje zákon o organizaci a provádění sociálního zabezpečení,² podpůrně i správní řád.³ Vznik nároku na invalidní důchod a jeho výši upravuje zákon o důchodovém pojištění.⁴ V námitkách ze dne 8. března 2021, které jste proti rozhodnutí o zamítnutí žádosti uplatnila, jste přitom na nezapočtení doby pojištění rovněž upozornila. ČSSZ tedy měla již tehdy na základě zjištění, že jste získala dostatečnou dobu pojištění pro nárok na invalidní důchod, postupovat dle správního řádu⁵

2 Základní procesní postupy upravují především ustanovení § 81 až 90 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení.

3 Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

4 Ustanovení § 38 a následující zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

5 Dle § 92 odst. 1 správního řádu jestliže rozhodnutí již nabylo právní moci, odvolací správní orgán následně zkoumá, zda nejsou dány předpoklady pro přezkoumání rozhodnutí v přezkumném řízení, pro obnovu řízení nebo pro vydání nového rozhodnutí. Shledá-li předpoklady pro zahájení přezkumného řízení, pro obnovu řízení nebo pro vydání nového rozhodnutí, posuzuje se opožděné nebo nepřípustné odvolání jako podnět k přezkumnému řízení nebo žádost o obnovu řízení nebo žádost o vydání nového rozhodnutí.

a dle příslušného ustanovení zákona o důchodovém pojištění⁶ a tento důchod Vám coby neprávem odepřenou dávku přiznat.

V rekapitulaci námitek v odůvodnění rozhodnutí ze dne 26. března 2021 přitom ČSSZ ani neuvedla, že jste v bodě II námitek výslovně namítala, že nebylo přihlédnuto k době péče o Vašeho nezletilého syna, i s odkazem na chybné aplikované ustanovení § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění. O této otázce rozhodla až na základě Vaší žádosti ze dne 28. července 2021.

Rozhodnutí o přiznání nebo o změně poskytování nebo výše dávky důchodového pojištění je orgán sociálního pojištění povinen vydat nejpozději do 90 dnů ode dne zahájení řízení, není-li třeba, aby byly došetřovány rozhodné skutečnosti u zaměstnavatelů a dalších právnických nebo fyzických osob, správních úřadů, cizozemských nositelů nemocenského, důchodového, zdravotního nebo úrazového pojištění (zabezpečení).⁷ Je tak zřejmé, že se ČSSZ dopustila i pochybení spočívajícího v překročení zákonem stanovené lhůty pro vydání rozhodnutí, když o přiznání invalidního důchodu rozhodla až dne 24. ledna 2022. Úřad k věci uvedl, že se tak stalo z důvodu velkého objemu zpracovávaných případů.

Pro úplnost uvedu, že proti rozhodnutí ze dne 24. ledna 2022, kterým Vám ČSSZ přiznala invalidní důchod od 1. června 2020, jste již námitky přes poučení o této možnosti neuplatnila. Každý poživatel důchodu může samozřejmě kdykoliv podat žádost o změnu výše svého důchodu, prokáže-li nové skutečnosti, které mohou mít vliv na výši jeho důchodu, například při doložení získání další doby důchodového pojištění či doložení nového odborného lékařského nálezu nasvědčujícího vzniku invalidity jiným datem. Bližší informace o problematice invalidních důchodů, o řízení ve věci a o obraně proti rozhodnutím ČSSZ obsahují přiložené informační letáky.

Jelikož ČSSZ v průběhu šetření pochybení napravila, když zajistila provedení mimořádné kontrolní lékařské prohlídky, při které byl vypracován nový posudek splňující požadavek úplnosti a přesvědčivosti posudkových závěrů, jakož i po zhodnocení doby pojištění vydala rozhodnutí o přiznání důchodu a poskytla jeho doplatek od data jeho přiznání, své šetření dle ustanovení § 18 odst. 2 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, uzavírám.

S pozdravem

JUDr. Stanislav Křeček
veřejný ochránce práv

Příloha

Chci změnit (zvýšit) důchod

Potřebuji invalidní důchod

Soudní ochrana proti správním orgánům

6 Dle ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění zjistí-li se, že důchod byl přiznán nebo je vyplácen v nižší částce, než v jaké náleží, nebo byl neprávem odepřen, anebo byl přiznán od pozdějšího data, než od jakého náleží, důchod se zvýší nebo přizná, a to ode dne, od něhož důchod nebo jeho zvýšení náleží.

7 Ustanovení § 85a odst. 2 a 107a zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení.